

Inhoud

WAT IS ER TE VINDEN IN ELKE FICHE?	2
JONGEREN DIE SLECHTZIEND OF BLIND ZIJN	4
TIENERS (14+)	7
MEISJES	9
JONGEREN MET ASS	11
JONGEREN DIE SLECHTHOREND/DOOF ZIJN	14
JONGEREN MET EEN FYSIEKE BEPERKING	17
JONGEREN DIE HOOGBEGAAFD ZIJN	20
JONGEREN UIT (KANS)ARMOEDE	23
JONGEREN MET EEN TAALBARRIÈRE	25
JONGEREN MET GEDRAGS- EN EMOTIONELE MOEILIJKHEDEN	27
JONGEREN MET ADHD	29

Wat is er te vinden in elke fiche?

Hieronder vind je een kort overzicht van de informatie die we per doelgroep verzamelden. Zie het als een soort leeswijzer.

Elke fiche start met dezelfde disclaimer: We willen duidelijk maken dat deze fiches niet alles vertellen over een bepaalde doelgroep of over elk persoon die erbij hoort. Elk individu is uniek. Deze boodschap herhalen we bewust in elke fiche, omdat we dit erg belangrijk vinden

Waar zijn ze sterk in?

- Jongeren uit deze doelgroep hebben vaak ook extra talenten of sterke kanten ontwikkeld. Die willen we hier kort opsommen. Let op: deze lijst is niet voor elke jongere hetzelfde en zeker niet volledig. Elke jongere is anders en heeft zijn of haar eigen sterktes.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- Jongeren uit deze doelgroep krijgen vaak te maken met uitdagingen of drempels die andere jongeren meestal niet ervaren. We geven hier een overzicht van mogelijke drempels. Let op: deze lijst is niet voor elke jongere hetzelfde en zeker niet volledig. Elke jongere is anders en ervaart dingen op een eigen manier.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- Sommige dingen die voor veel jongeren vanzelf gaan, kunnen voor jongeren uit deze doelgroep moeilijker zijn. Hier sommen we op welke momenten of situaties tijdens de dag vaker lastig kunnen zijn. Ook dit is niet voor iedereen hetzelfde: elke jongere heeft zijn of haar eigen ervaringen.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- Ook bij STEM-activiteiten kunnen jongeren uit deze doelgroep drempels ervaren. Die drempels hangen af van de jongere zelf én van de soort activiteit. Toch geven we hier enkele mogelijke drempels mee, als inspiratie en om bewust bij stil te staan.

Hoe verlaag je deze drempels?

- Hier vind je concrete tips en ideeën om je STEM-activiteiten beter af te stemmen op deze doelgroep. Ze helpen je om drempels te verlagen en je activiteit toegankelijker te maken voor iedereen. Gebruik deze suggesties als inspiratie — kies wat past bij je groep, je activiteit en je eigen stijl van begeleiden.

Organisaties

- Hier vind je links naar organisaties die al werken met jongeren uit deze doelgroep, of die de doelgroep vertegenwoordigen. Ze kunnen extra informatie, ondersteuning of inspiratie bieden voor wie met deze jongeren aan de slag wil..

Voorbeeldactiviteit

In deze kader kan je voor sommige doelgroepen heel concrete voorbeelden van situaties en mogelijke/nodige aanpassingen vinden. Als deze ontbreekt, maar jij er wel een hebt die bij de doelgroep past, laat het ons heel graag weten. Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren die slechtziend of blind zijn

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Nieuwsgierig en oplettend.** Stellen vragen, luisteren goed en volgen gesprekken.
- **Sterk ontwikkelde zintuigen.** Gehoor, tast en reuk spelen een grote rol.
- **Goed geheugen en oriëntatie.** Onthouden details en navigeren via geluid en tast.
- **Creatief en taalvaardig.** Vinden oplossingen en communiceren sterk.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Onzeker.** Zeker in nieuwe situaties en onbekende omgevingen, wat spanning kan geven.
- **Prikkels zonder visuele context.** Geluiden, geuren kunnen verwarrend zijn.
- **Moeite met snelle veranderingen.** Onverwachte aanpassingen zorgen voor verwarring.
- **Sociale interacties.** Deze kunnen lastig zijn door moeilijkheden met non-verbale communicatie.
- **Extra tijd nodig voor aanpassing** en oriëntatie in nieuwe omgevingen.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Onbekende plekken.** Weten niet waar bepaalde voorwerpen staan, kennen de omgeving niet.
- **Gebrek aan oriëntatie of bewegwijzering:** Moeite met zelfstandig navigeren binnen een locatie of naar een ander lokaal.
- **Onverwachte aanpassingen zonder mondelinge toelichting:** Aankondigingen op een bord of pictogrammen worden niet opgemerkt.
- **Geen aangepaste planning of agenda:** Als het programma enkel visueel wordt gedeeld, weten ze niet wat te verwachten.

Lange wachttijden of onduidelijkheid over wat ze moeten doen: Dit kan verwarring of frustratie veroorzaken.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Sterk visueel georiënteerde opdrachten:** Bijv. schema's of handleidingen lezen, grafieken analyseren of kleuren onderscheiden.
- **Geen voelbare of auditieve alternatieven:** Informatie die niet wordt omgezet in tastbare of hoorbare vormen sluit hen uit.
- **Beperkte toegang tot technologische tools:** Niet alle apps of apparaten zijn compatibel met spraaksoftware of braille.
- **Moeilijkheden bij het zelfstandig uitvoeren van experimenten:** Zeker als materialen moeilijk herkenbaar of gevaarlijk zijn.
- **Beperkte ondersteuning van begeleiders die weinig ervaring hebben:** Onwetendheid kan leiden tot overbegeleiding of juist te weinig hulp.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Maak afspraken:** Spreek op voorhand met elke deelnemer welke ondersteuning gewenst en nodig is. Laat dit vooral door de persoon *zelf* bepalen.
- **Zorg voor auditieve of voelbare alternatieven:** Gebruik voelbare materialen (tactiele schema's, 3D-modellen) en gesproken uitleg.
- **Maak STEM-taken toegankelijk via zintuiglijke ondersteuning:** Denk aan geluidssignalen, braille-labels of voorleesfuncties.
- **Voorzie een mondelinge en duidelijke dagstructuur:** Beschrijf wat, wanneer en waar iets gebeurt. Gebruik audio of persoonlijke begeleiding.
- **Pas de ruimte aan voor veilige oriëntatie:** Zorg voor herkenningspunten, begeleiders die ondersteunen bij verplaatsingen, en vermijd obstakels.
- **Gebruik toegankelijke technologie:** Werk met compatibele software (screenreaders, spraakbediening) en eenvoudige interfaces.
- **Werk met duo's of buddy's:** Een goed ingewerkte partner helpt bij opdrachten en bevordert sociale interactie.
- **Train begeleiders in toegankelijkheid en communicatie:** Toon hen hoe ze gericht kunnen ondersteunen zonder te betuttelen.
- **Geef tijd en ruimte om te verkennen:** Laat jongeren vooraf kennismaken met het materiaal en de omgeving.

Organisaties

- Brailleliga
<https://www.braille.be/nl/dienstverlening/activiteiten-voor-kinderen>
- Jekali
<https://www.facebook.com/Jekali2231>

Voorbeeldactiviteit

Jongeren ontwerpen kostuums voor een carnaval parade

Spreek op voorhand af: hoe je best kan ondersteunen. Mag je de persoon aan de hand naar de juiste plaats brengen, of is er liever helemaal geen aanraking? Leg de activiteit uit en bekijk samen welke onderdelen de persoon wil meedoen.

Geef duidelijke instructies: Zeg wat je doet, bijvoorbeeld: *"Ik pak nu rode stof, je voelt het aan de tafel."*

Gebruik geluiden als ondersteuning: Maak bij het werken met materialen bijpassende geluiden, zoals het scheuren van papier of het ritselen van stof.

Laat materialen voelen: Geef hun stoffen en structuren (zoals vilt, katoen of zijde) om via aanraking hun keuze te maken.

Houd materialen op een vaste plek: Zorg dat scharen, stoffen en versieringen altijd op dezelfde plaats liggen. Gebruik voelbare markeringen om de locatie aan te duiden.

Tieners (14+)

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Waar zijn ze sterk in?

- **Zelfstandigheid.** *Je kan hen met de juiste ondersteuning veel zelfstandig laten werken.*
- **Creatief.** *Ze kunnen met veel creatieve ideeën komen en zijn sterk in probleemoplossend denken.*
- **Groepsdynamiek.** *Jongeren hechten veel belang aan vriendschap en zetten zich daarom vaak in voor een goede groeps sfeer.*
- **Mondig.** *Jongeren zullen vaak een eerlijk antwoord geven over hun gevoelens en gedachten. Ze geven snel grenzen en emoties aan.*

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Onzeker.** *Veel jongeren kampen met angst om buitengesloten te worden. Hierdoor kunnen ze een terughoudende houding aannemen.*
- **Emotionele schommelingen.** *Kleine problemen kunnen voor tieners vaak groter aanvoelen.*
- **Online FOMO.** *De angst om online iets te missen kan problemen geven bij een gevulde planning.*
- **Volle planning.** *Een overvolle planning is vaak te veel voor tieners, waardoor ze later op de dag kunnen afhaken.*

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Slaap.** *Het dagritme van tieners verschilt van dat van de gemiddelde mens. Hierdoor is zowel opstaan als gaan slapen een uitdaging.*
- **Maaltijden.** *Ze kunnen een kieskeurige houding aannemen over hun maaltijd en zullen sneller neigen naar junkfood.*
- **Persoonlijke hygiëne.** *Sommigen zullen door de nieuwe omgeving dit snel vergeten en hebben extra herinneringen nodig.*

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Frustraties.** *Als ze iets niet meteen snappen of iets niet meteen werkt.*
- **Motivatie.** *Wanneer ze geen voeling hebben met het onderwerp, zal het moeilijk zijn om hen te motiveren.*

- **Abstract denken.** Nood aan genoeg visualisering en relevantie om te begrijpen.
- **Samenwerking.** In groepswerken kan er moeite zijn met groepsverdeling en is er het risico dat sommigen zich uitgesloten voelen.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Autonomie.** Geef genoeg inspraak in het creatieproces en laat hen zelf keuzes maken over hoe ze aan de slag gaan.
- **Begeleiding.** Voorzie instructies die ze zelfstandig kunnen raadplegen en hen ondersteunen bij autonoom aan de slag te gaan.
- **Persoonlijke interesse:** Niet iedereen hoeft hetzelfde te doen, differentieer in je aanpak op basis van talenten, interesses, etc..
- **Falen mag.** Benadruk dat het oké is om te mislukken dit leerkansen zijn om van daaruit verder te gaan.
- **Gezonde competitie.** Een kleine hoeveelheid competitieve kan helpen met het creatieve proces en motivatie te stimuleren.
- **Positieve bekrachtiging.** Bevestig genoeg dat ze goed werken en beloon goede momenten.
- **Ademruimte en structuur.** Voorzie ingeplande vrije momenten en behoud een vaste structuur doorheen de dag.
- **Leefwereld.** Kader je STEM-activiteiten binnen de leefwereld van de tieners. Kies voor onderwerpen die hen interesseren.

Organisaties

- vzw Jong
<https://www.vzwjong.be/>
- LEJO
<https://lejo.be/>

Voorbeeldactiviteit

Jongeren ontwerpen kostuums voor een carnaval parade

Voorzie ondersteunend materiaal. Leg uit hoe je met bepaald materiaal werkt, maar voorzie ook fiches met extra uitleg die ze zelf kunnen nemen.

Eigen invulling. De jongeren kiezen zelf op welke manier en via welk thema zij de carnaval parade vormgeven. Ze krijgen enkele criteria waar hun werk aan moet voldoen.

Maak samen afspraken. Je geeft de jongeren het doel van de opdracht mee, samen zoeken ze naar afspraken die zorgen dat iedereen aangenaam kan werken.

Taakverdeling. Voorzie binnen groep een taakverdeling. Op deze manier voelt iedereen zich betrokken bij het proces.

Onze aanrader:
Tieners die zelf vertellen over hun ervaringen
Aflevering 1 vind je [hier](#) en de tweede binnenkort op onze [website](#)

Meisjes

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Waar zijn ze sterk in?

- **Creatief en verbeeldingsvol:** bedenken rijke verhalen en vinden originele oplossingen.
- **Zorgzaam en empathisch:** werken graag samen en zorgen dat iedereen zich goed voelt.
- **Taalvaardig:** drukken zich vaak vlot uit in gesprekken en geschreven taal.
- **Volhardend:** blijven proberen, ook als iets moeilijk is of nieuw.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Onzeker over technische vaardigheden:** twijfelen sneller aan hun kunnen binnen STEM-domeinen.
- **Beïnvloed door stereotypen:** ervaren soms dat STEM 'niet voor meisjes' is.
- **Faalangst:** willen het goed doen en vermijden daardoor soms uitdagingen.
- **Terughoudend in gemengde groepen:** voelen zich minder snel op hun gemak tussen jongens.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Druk om te presteren:** willen aan verwachtingen voldoen en raken sneller gestresseerd.
- **Behoeftte aan bevestiging:** zoeken regelmatig naar goedkeuring of geruststelling.
- **Minder uitgesproken noden:** benoemen minder snel wat ze nodig hebben, waardoor ze over het hoofd gezien kunnen worden.
- **Groepsdynamiek:** sociale verhoudingen kunnen invloed hebben op hun deelname.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Gebrek aan rolmodellen:** missen herkenbare voorbeelden van vrouwen in STEM.
Stereotiepe beeldvorming: ervaren dat STEM vooral met jongens wordt geassocieerd.
Onpersoonlijke opdrachten: taken zonder creatieve of sociale insteek spreken minder aan.
Te veel competitie: voelen zich minder op hun gemak bij sterk competitieve werkvormen.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Gebruik rolmodellen:** laat vrouwelijke STEM-profielen aan het woord of in beeld.
- **Kies voor samenwerking:** stimuleer duo- of groepswork waarbij zorgzaamheid een meerwaarde is.
- **Geef ruimte voor creativiteit:** laat opdrachten open, met veel keuzevrijheid in uitwerking.
- **Koppel aan de leefwereld:** gebruik thema's die aansluiten bij maatschappelijke betrokkenheid, design, duurzaamheid...
- **Bevestig en erken:** geef complimenten op proces, niet alleen resultaat.
- **Normaliseer falen:** benadruk dat fouten erbij horen en kansen zijn om te leren.
- **Laat hen kiezen:** geef autonomie in werkvorm of thema om betrokkenheid te verhogen.

Organisaties

- Phablabs 4.0
<https://optics.org/news/10/6/23>
- ESF Girls and technology / girlpower:
<https://esf.campusmax.be/girlsandtech/>

Voorbeeldactiviteit

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren met ASS

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Expertise.** *In sommige gevallen een zeer grote kennis hebben over een bepaald onderwerp.*
- **Focus.** *Sommige jongeren kunnen zich voor lange tijd focussen op een taak die hen interesseert.*
- **Oog voor detail.** *Kleine zaken zullen opvallen die anderen niet meteen zullen zien.*
- **Structuur:** *Veel jongeren met ASS zijn heel goed in omgang met regels en vaste structuur.*

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Sociaal contact.** *Relaties opbouwen met anderen kan soms moeilijker verlopen. Conventionele interacties zijn niet altijd zo vanzelfsprekend.*
- **Hoogsensitief.** *Extra gevoelig voor alle soorten prikkels. Auditieve, visuele, tactiele... prikkels komen veel harder binnen.*
- **Emotionele regulatie.** *Soms kunnen ze emoties zeer beperkt uiten, maar soms kunnen deze ook vergroot geuit worden.*

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Structuur.** *Nood aan een voorspelbaar dagverloop zonder veel wijzigingen.*
- **Last-minute aanpassingen of veranderingen:** *Plots iets anders doen dan verwacht (bijv. ander lokaal, nieuwe begeleider) kan veel stress veroorzaken.*
- **Te weinig voorbereidingstijd:** *Ze hebben vaak tijd nodig om zich mentaal voor te bereiden op een nieuwe activiteit.*
- **Te veel groepsmomenten of chaos:** *Onvoorspelbare sociale interacties en drukke ruimtes zijn vermoeiend.*
- **Onvoldoende individuele begeleiding:** *Ze hebben soms hulp nodig om te starten of overzicht te behouden.*

- **Zelfstandig werken:** Sommige hebben nood aan individuele opdrachten die ze zelfstandig kunnen uitvoeren, zonder te veel begeleiding/nabijheid.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Onduidelijke of open opdrachten:** Ze hebben moeite met opdrachten zonder heldere instructies of concrete verwachtingen.
- **Te veel stappen tegelijk:** Een opdracht met veel opeenvolgende stappen kan overweldigend zijn zonder structuur.
- **Groepswerk zonder afgelijnde rollen:** Samenwerken lukt beter als taken verdeeld zijn en verwachtingen helder zijn.
- **Geen aansluiting bij interesses:** Als het thema niet aansluit bij hun interesses, haken ze sneller af.
- **Gebruik van figuurlijke taal of grapjes:** Dit leidt soms tot misverstanden of verwarring.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Voorzie een visuele en voorspelbare planning:** Toon wat er komt via pictogrammen, stappenplannen of tijdlijnen.
- **Gebruik heldere, concrete taal:** Geef instructies letterlijk, stap voor stap. Vermijd vage termen of figuurlijke taal.
- **Laat toe om individueel te werken:** Geef de mogelijkheid om zelfstandig te werken of in kleine, rustige groepjes.
- **Zorg voor rust- en prikkelarme zones:** Voorzie een plek waar ze zich kunnen terugtrekken bij overprikkeling.
- **Geef voldoende voorbereidingstijd:** Kondig veranderingen op voorhand aan en geef tijd om zich hierop voor te bereiden.
- **Koppel opdrachten aan interesses:** Stimuleer motivatie door aan te sluiten bij hun fascinaties (robots, ruimte, natuurkunde, etc.).
- **Maak groepswerk gestructureerd:** Werk met vaste rollen, duidelijke afspraken en eventueel visuele communicatiehulpmiddelen.
- **Geef feedback op inhoud, niet op sociale vorm:** Waardeer hun ideeën en inzichten, ook als de communicatie minder sociaal 'gepast' is.

Organisaties

- Liga Autisme
<https://www.ligaautismevlaanderen.be/wat-doen-wij/kampen/>
- Kazou vzw
<https://www.kazou.be/jomba/jomba-home/>
- Heyo vzw
<https://www.heyo.be/kampen>

Voorbeeldactiviteit

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Enkele concrete ideeën:

Rustplaats voorzien om te ontprikkelen: Soms kunnen de visuele en auditieve prikkels te veel worden, voorzie een plaats waar ze even van deze prikkels kunnen ontsnappen.

Prikkelbox met fidgettoys voorzien: een fidget kan helpen met concentratie en prikkels te verwerken. Voorzie een paar fidgets of laat de jongeren hun eigen fidgets meenemen.

Emotiethermometer of gelijkaardig voorzien. Bij overprikkeling kan het moeilijk zijn om emoties te communiceren. Hiervoor is het handig om ondersteunend materiaal te voorzien zoals een emotiethermometer.

Jongeren die slechthorend/doof zijn

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Visueel sterk en opmerkzaam:** Ze letten scherp op visuele details en informatie uit hun omgeving.
- **Sterke concentratie in visuele taken:** Ze kunnen zich goed focussen op beeld, beweging en handelingen.
- **Creatieve communicatie:** Ze gebruiken expressieve lichaamstaal, gebaren of visuele tools om zich duidelijk uit te drukken.
- **Doorzettingsvermogen:** Ze ontwikkelen vaak veel veerkracht door dagelijkse communicatie-uitdagingen.
- **Probleemoplossend en oplossingsgericht:** Ze leren vroeg om barrières te overwinnen en out-of-the-box te denken.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Beperkte toegang tot informatie:** Ze missen snel informatie die mondeling of op een onduidelijke manier wordt gedeeld.
- **Moeite met sociale aansluiting:** Ze voelen zich soms buitengesloten als communicatie niet vlot verloopt met anderen.
- **Vermoeidheid door inspanning in communicatie:** Veel visuele focus of liplezen kost energie, zeker in groepen.
- **Onzekerheid of angst voor misverstanden:** Ze vrezen dat ze iets verkeerd begrijpen of niet goed overkomen.
- **Minder spontaniteit in interacties:** Doordat communicatie gepland of vertaald moet worden, voelen gesprekken minder natuurlijk.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Geen gebarentaal of ondersteuning beschikbaar:** Ze kunnen zich verloren voelen zonder tolk of ondersteuner.
- **Geen visuele planning of uitleg:** Als het programma niet duidelijk is weergegeven, missen ze structuur.
- **Mondelinge instructies zonder visuele ondersteuning:** Informatie die alleen gezegd wordt, gaat aan hen voorbij.
- **Onverwachte veranderingen of mededelingen:** Dingen die ‘even snel’ worden gezegd (zoals “we gaan nu naar buiten”) kunnen gemist worden.
- **Groepsmomenten of chaos:** In drukke omgevingen is liplezen of visuele communicatie moeilijk.
- **Beperk achtergrondgeluiden:** Als er personen met cochleair implantaat bij zijn, kunnen achtergrondgeluiden heel storend zijn. Sommige werken met speciale microfoons, die je gebruikt om instructies te geven. Spreek dit allemaal op voorhand af!

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Talige opdrachten of uitleg zonder aanpassing:** Activiteiten met veel gesproken tekst zijn moeilijk te volgen zonder extra uitleg of gebarentaal.
- **Beperkte toegang tot begeleiders:** Als begeleiders niet vertrouwd zijn met slechthorendheid of gebarentaal, stakt de communicatie.
- **Samenwerken zonder duidelijke communicatieafspraken:** Ze raken moeilijk betrokken in groepswerk als anderen niet visueel of rustig communiceren.
- **Technologie is soms niet compatibel met hulpmiddelen:** Bijvoorbeeld bij gebruik van koptelefoons, spraaksoftware of achtergrondgeluid.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Voorzie tolk of gebarentaalbegeleiding waar mogelijk:** Zo kunnen ze actief deelnemen en vragen stellen zoals iedereen. Spreek dit zeker op voorhand af met de jongeren. Als er een tolk aanwezig is, spreek nooit tegen de tolk, maar blijf kijken naar de persoon met wie je het gesprek voert. Leg dit ook uit aan andere deelnemers.
- **Gebruik visuele ondersteuning bij alles:** Werk met pictogrammen, geschreven instructies, demo's, schema's en tekeningen.
- **Zorg voor duidelijke communicatieafspraken in groep:** Spreek af dat je naar elkaar kijkt, niet door elkaar praat, je beurt afwacht en visueel communiceert.

- **Werk met hands-on en visuele activiteiten:** Laat jongeren vooral doen, kijken en bouwen, minder praten of luisteren.
- **Geef tijd om te volgen en antwoorden te geven:** Bouw pauzes in na uitleg, laat hen op hun manier reageren of iets vragen.
- **Zorg voor een rustige omgeving en goede lichtinval:** Dat helpt bij liplezen of het volgen van gebaren, alsook mensen met een cochleair implantaat.
- **Maak gebruik van technologie zoals live-ondertiteling of visuele apps:** Denk aan spraak-naar-tekst apps of interactieve schermen.
- **Geef informatie op meerdere manieren (gesproken, geschreven, visueel):** Zo wordt niemand uitgesloten als één kanaal wegvalt.

Organisaties

- Doof Vlaanderen
<https://www.doof.vlaanderen/>
- Jeugdwerk Mano
<https://www.doofjong.be/afdeling/jeugdwerk-mano>

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren met een fysieke beperking

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Probleemoplossend denken:** Ze leren dagelijks creatieve manieren om met obstakels om te gaan.
- **Doorzettingsvermogen:** Ze tonen vaak veel veerkracht en volharding, ook bij uitdagingen.
- **Empathie en samenwerking:** Ze zijn vaak gevoelig voor inclusie, zorgzaam en sterk in sociaal contact.
- **Oog voor detail:** Sommige jongeren ontwikkelen sterke observatievaardigheden of een goed analytisch vermogen.
- **Motivatie om te leren:** Ze willen graag tonen wat ze kunnen en zichzelf ontplooien.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Fysieke vermoeidheid of pijn:** Activiteiten vragen soms te veel energie of zijn moeilijk vol te houden.
- **Onzekerheid over wat haalbaar is:** Ze twijfelen of ze wel kunnen meedoen aan wat anderen doen.
- **Afhankelijkheid van hulp:** Ze zijn soms afhankelijk van assistentie of hulpmiddelen, wat het gevoel van autonomie beïnvloedt.
- **Beperkt zelfvertrouwen:** Door negatieve ervaringen in het verleden voelen ze zich soms minder capabel.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Inkom of locatie niet toegankelijk:** Trappen, smalle gangen, of drempels maken deelname lastig of onmogelijk.
- **Gebrekk aan aangepast sanitair of rustruimte:** Ze missen comfort of privacy om zich goed te voelen doorheen de dag.

- **Geen ruimte in het tijdsschema voor rustmomenten:** Te weinig pauzes of flexibiliteit bij vermoeidheid.
- **Afhankelijk van assistentie, maar die is niet voorzien:** Er is geen begeleiding om te helpen bij transfers, eten of materiaalgebruik.
- **Materiaal niet aangepast of moeilijk bereikbaar:** Tafels, toetsenborden, gereedschap of computers zijn niet ergonomisch of bruikbaar voor iedereen.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Activiteiten zijn fysiek moeilijk uitvoerbaar:** Experimenten of bouwopdrachten zijn niet haalbaar zonder aanpassingen.
- **Technologie of software niet inclusief:** Geen spraaksoftware, toetsenbordaangepassing of andere ondersteuning.
- **Te weinig flexibiliteit in aanpak:** Activiteiten zijn te strak georganiseerd zonder ruimte voor persoonlijke noden.
- **Begeleiders weten niet hoe te ondersteunen:** Ze voelen zich niet begrepen of krijgen niet de juiste hulp.
- **Weinig zichtbare rolmodellen:** Ze missen voorbeelden van mensen met een beperking in STEM-rollen.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Zorg voor fysieke toegankelijkheid:** Denk aan hellingen, brede doorgangen, aangepaste toiletten en rustplekken.
- **Voorzie aangepast materiaal:** Werk met verstelbare tafels, ergonomische tools, digitale hulpmiddelen.
- **Geef ruimte voor autonomie én hulp:** Laat jongeren kiezen wanneer en hoe ze hulp krijgen.
- **Zorg voor flexibele dagstructuur:** Bouw voldoende rustmomenten in en laat jongeren hun tempo bepalen.
- **Train begeleiders in inclusieve begeleiding:** Zorg dat ze weten hoe ze respectvol en ondersteunend kunnen werken.
- **Maak deelname financieel en praktisch haalbaar:** Voorzie vervoer, kortingstarieven of ondersteuning voor ouders.
- **Zet in op positieve beeldvorming:** Laat jongeren met een beperking STEM-ambassadeurs zijn — zichtbaar en trots.

Organisaties

- Hartekamp
<https://www.hartekamp.be/>
- Akabe Scouts
<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/scouts-en-gidsenleden/mijn-tak/akabe>
- VZW Metgezel
<https://www.vzwmetsgezel.be/>

Voorbeeldactiviteit

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren die hoogbegaafd zijn

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Nieuwsgierigheid en leergierigheid:** Ze willen begrijpen hoe iets werkt, onderzoeken en dingen zelf ontdekken.
- **Sterke probleemoplossende vaardigheden:** Ze denken logisch en zoeken graag naar slimme oplossingen.
- **Origineel en creatief denken:** Ze verzinnen nieuwe invalshoeken of combineren ideeën op onverwachte manieren.
- **Diepgaand engagement:** Als iets hen boeit, gaan ze er helemaal in op.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Gevoel van 'anders zijn':** Ze herkennen zich niet altijd in leeftijdsgenoten en voelen zich buitenstaanders.
- **Perfectionisme en faalangst:** Ze durven niet deelnemen als ze het gevoel hebben dat ze kunnen falen.
- **Overprikkeling of gevoeligheid:** Drukke groepen, chaos of lawaai kunnen hen afremmen of veel energie kosten.
- **Angst om zich te vervelen:** Als een activiteit te eenvoudig is of ze deze niet meteen snappen, haken ze sneller af.
- **Moeite met groepsdynamiek:** Ze nemen graag de leiding of werken het liefst alleen, wat in groepsactiviteiten lastig is.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Lang wachten of herhaling:** Ze zijn vaak sneller klaar en moeten wachten op anderen, wat frustratie of verveling veroorzaakt.
- **Te veel structuur, te weinig vrijheid:** Een strak schema of weinig keuzevrijheid voelt beperkend; ze willen meedenken of hun eigen weg gaan.

- **Geen ruimte voor verdieping:** Activiteiten blijven soms aan de oppervlakte zonder mogelijkheid om écht in een onderwerp te duiken.
- **Geen voorspelbaarheid of duidelijke verwachtingen:** Onverwachte veranderingen of vage uitleg kunnen zorgen voor onrust of afhaken.
- **Groepswerk zonder duidelijke rolverdeling:** Ze nemen snel de leiding of trekken zich juist terug als het samenwerken wringt.
- **Beperkt contact met gelijkgestemden:** Als ze zich intellectueel of creatief niet verbonden voelen met anderen, voelen ze zich alleen of 'anders'.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Weinig uitdaging:** Activiteiten zijn soms te basic of te rigide, met weinig ruimte voor verdieping.
- **Gebrek aan differentiatie:** Alles verloopt aan één tempo, waardoor ze zich inhouden of afhaken.
- **Geen inspraak in wat ze doen:** Ze willen meedenken en zelf keuzes maken, niet enkel uitvoeren wat gezegd wordt.
- **Slecht aansluiten bij hun interesses:** Ze zoeken betekenisvolle of originele thema's en haken af bij 'meer van hetzelfde'.
- **Onvoldoende begeleiding op maat:** Ze hebben nood aan mentoren die hun denkwijze begrijpen en stimuleren.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Voorzie uitdaging én keuzevrijheid:** Laat jongeren zelf kiezen binnen het aanbod, of geef ruimte voor eigen projecten.
- **Werk met kleine groepjes en rustige settings:** Vermijd overprikkeling, geef rust en structuur.
- **Herken hun noden en geef erkenning:** Train begeleiders in hoe om te gaan met (hoog)begaafd gedrag en gevoeligheden.
- **Creëer plekken waar ze peers kunnen ontmoeten:** Plusgroepjes of themagroepen zorgen voor herkenning en verbondenheid.

Organisaties

- Kadee en Kadet
<https://www.kadee-en-kadet.be/>
- Snelle Hoofdjes
<https://www.snellehoofdjes.be/>

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@artevelddehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren uit (kans)armoede

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Problemen oplossen op een creatieve manier:** Ze vinden vaak slimme oplossingen met beperkte middelen.
- **Sterk in aanpassingsvermogen:** Ze leren zich snel aan te passen aan nieuwe situaties.
- **Empathie en solidariteit:** Ze weten wat het is om het moeilijk te hebben, en tonen vaak veel zorg voor anderen.
- **Doorzettingsvermogen:** Ondanks obstakels proberen ze toch verder te gaan.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Laag zelfbeeld:** Ze denken sneller dat ze 'dom' zijn of het toch niet kunnen.
- **Chronische stress:** Geldzorgen, familiale spanningen of onveiligheid thuis zorgen voor constante onrust.
- **Moeite met concentratie:** Hun hoofd zit vol, waardoor het moeilijk is om zich te focussen.
- **Schaamte en zwijgen:** Ze praten vaak niet over hun situatie uit angst om anders bekeken te worden.
- **Weinig toekomstperspectief:** Ze zien soms niet in waarom participeren belangrijk is, omdat kansen op succes vaag of onbereikbaar lijken.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Geen vaste routines:** Ze missen vaak structuur thuis, waardoor op tijd komen of voorbereid zijn moeilijk is.
- **Gebrek aan materiaal of eten:** Geen lunch, geen materiaal... dat geeft stress of maakt dat ze afhaken.
- **Verwachtingen zijn onduidelijk:** Als de planning niet helder is, raken ze snel het overzicht kwijt.

- **Snel afgestraft, weinig begrepen:** Hun gedrag (bv. stil zijn, teruggetrokken, brutaal) wordt vaak als ‘moeilijk’ gezien, zonder oog voor de context.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Materiaal dat ze thuis niet kennen:** Dingen zoals tablets, proefjes of technische tools zijn nieuw.
- **Weinig ervaring met experimenteren:** Ze durven soms niet proberen omdat fouten maken onveilig voelt.
- **Minder achtergrondkennis:** Ze missen context die andere jongeren vanzelfsprekend vinden.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Zorg voor een veilige leeromgeving:** Laat hen voelen dat fouten maken mag en bij leren hoort.
- **Zorg voor materiaal voor iedereen:** Deel spullen eerlijk, zorg dat niemand zich hoeft te schamen.
- **Bouw vertrouwen stap voor stap op:** Geef complimenten, focus op wat wél lukt.
- **Wees voorspelbaar en duidelijk:** Structuur en heldere verwachtingen geven rust.
- **Bied kansen tot succeservaringen:** Laat hen kleine successen beleven om zelfvertrouwen te bouwen.
- **Geef ruimte aan hun verhaal:** Luister, toon begrip en erken hun realiteit zonder oordeel.

Organisaties

- Sohega vzw
<https://sogeha.com/>
- Tumult vzw
<https://tumult.be/>

Voorbeeldactiviteit

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren met een taalbarrière

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Visueel en praktisch leren:** leren via beelden, voorbeelden en doen.
- **Multicultureel bewustzijn:** brengen andere perspectieven binnen.
- **Zorg voor verbinding:** zoeken vaak aansluiting bij anderen.
- **Creatieve communicatie:** gebruiken alternatieve manieren om zich uit te drukken.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Begrip van instructies:** missen info door onbekende woorden of zinsbouw.
- **Onzekerheid in communicatie:** durven minder vragen of antwoorden.
- **Minder toegang tot achtergrondkennis:** missen context voor bepaalde onderwerpen.
- **Angst voor misverstanden:** willen fouten vermijden en haken daardoor soms af.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Instructies missen:** bij mondelinge uitleg zonder visuele ondersteuning.
- **Geen grip op planning:** begrijpen niet wat er volgt of verwacht wordt.
- **Beperkt vocabularium:** weten niet hoe ze iets moeten vragen of benoemen.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Taalrijke opdrachten:** bevatten te veel tekst of moeilijke termen.
- **Begripsproblemen:** begrijpen de opdracht of het doel niet goed.
- **Moeite met mondelinge en schriftelijke reflectie:** kunnen gedachten moeilijk onder woorden brengen.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Gebruik visuele ondersteuning:** tekeningen, pictogrammen, voorbeelden.
- **Werk met voorbeeldsituaties:** toon hoe iets moet voor je het vraagt.
- **Beperk taalgebruik:** spreek traag en duidelijk, vermijd moeilijke woorden, maar gebruik wel de juiste grammatica en woorden en val niet terug op een versimpelde taalgebruik.
- **Voorzie anderstalige ondersteuning:** vertaal woorden of werk met een meertalige buddy.
- **Laat hen samenwerken:** werken in groep helpt om opdrachten beter te begrijpen.
- **Beloon inspanning:** waardeer hun inzet, niet enkel correcte taal.
- **Denk na over extra uitleg voor ouders** die niet NL-talig zijn, gebruik eventueel vertaling software om de activiteit in hun taal uit te leggen.

Organisaties

- CLIP
<https://clipvakanties.be/>
- Vzw Habbekrats
<https://www.habbekrats.be/>
- Chirojeugd Vlaanderen
<https://chiro.be/info-voor-leiding/diversiteit/anders-en-meertaligheid>

Voorbeeldactiviteit

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren met gedrags- en emotionele moeilijkheden

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Sterk emotioneel bewustzijn:** voelen intens en reageren gepassioneerd.
- **Rechtvaardigheidsgevoel:** zijn gevoelig voor eerlijkheid en respect.
- **Creatieve expressie:** vinden uitlaatkleppen via kunst, muziek of beweging.
- **Authentiek gedrag:** zeggen wat ze denken en voelen.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Snel overprikkeld of gefrustreerd:** kleine dingen kunnen grote reacties uitlokken.
- **Moeite met regels en structuur:** kunnen weerstand tonen tegen gezag.
- **Lage frustratietolerantie:** snel boos of verdrietig bij tegenslag.
- **Onzekerheid en zelfbeeldproblemen:** achter gedrag zit soms een gebrek aan zelfvertrouwen.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Onverwachte gebeurtenissen:** kunnen ontregelen of escaleren.
- **Groepsdruk:** sociale interacties zijn soms te complex of bedreigend.
- **Te weinig rustmomenten:** raken vermoeid zonder voldoende pauze.
- **Negatieve reacties:** voelen zich snel geïrriteerd of misbegrepen.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Perfectionisme of faalangst:** blokkeren als iets niet meteen lukt.
- **Weinig motivatie zonder betrokkenheid:** afhaken als ze het nut niet zien.
- **Moeite met samenwerken:** groepswerk kan leiden tot conflicten.
- **Prikkelrijke omgeving:** lawaai of chaos werken ontregelend.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Voorzie duidelijke verwachtingen:** benoem wat er gaat gebeuren en wat je verwacht.
- **Zorg voor keuzevrijheid:** autonomie geeft rust en motivatie.
- **Begeleid op maat:** blijf rustig en voorspelbaar, ook bij escalatie.
- **Gebruik humor en speelsheid:** verlicht spanning en verhoogt verbinding.
- **Bevestig positief gedrag:** beloon inzet, samenwerking en zelfcontrole.

Organisaties

- Activak
<https://www.activak.be/>
- Kazou vzw
<https://www.kazou.be/jomba/jomba-home/>

Voorbeeldactiviteit

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldehs.be of jessica.benner@odisee.be.

Jongeren met ADHD

General disclaimer: Elke jongere is uniek. Ook als iemand behoort tot één van de doelgroepen die we hier beschrijven, betekent dat niet dat alles wat je hieronder leest ook op die jongere van toepassing is.

Gebruik deze fiche daarom niet als een vast stramien, maar als een leidraad of als inspiratie bij de voorbereiding voor jou als begeleider.

Probeer altijd eerst in gesprek te gaan met de jongere zelf en/of met de ouders of opvoeders. Zo krijg je een beter beeld van de sterktes, drempels en wat er nodig is om deel te nemen.

Waar zijn ze sterk in?

- **Energie en enthousiasme:** gaan er vaak volledig voor.
- **Out of the box-denken:** bedenken originele invalshoeken.
- **Sterk in het moment:** reageren snel op wat zich voordoet.
- **Vlotte communicatie:** vertellen graag en veel.

Welke persoonlijke drempels ervaren ze?

- **Moeite met concentratie:** snel afgeleid door prikkels of gedachten.
- **Impulsiviteit:** handelen voor ze nadenken, wat soms tot conflicten leidt.
- **Frustratie bij uitstel of mislukking:** reageren sterk als iets niet lukt.
- **Behoeftte aan beweging:** stilzitten is vaak moeilijk.

Welke drempels ervaren ze bij het dagverloop?

- **Structuurloosheid:** zonder planning raken ze snel het overzicht kwijt.
- **Moeite om planning te volgen:** lijken vaak vergeetachtig of onoplettend.
- **Te lange uitleg:** verliezen de aandacht bij verbale uitleg zonder actie.
- **Gebrek aan beweging:** opgekropte energie leidt tot onrust.
- **Negatieve feedback:** krijgen vaak kritiek op hun gedrag.

Welke drempels ervaren ze bij STEM-activiteiten?

- **Moeite met stil werk:** vinden lang nadenken of stilzitten lastig.
- **Frustratie bij fouten:** korte spanningsboog maakt mislukking zwaar.
- **Te weinig visuele of actieve input:** hebben nood aan actie en interactie.
- **Te veel regels:** rigide aanpak werkt afremmend.

Hoe verlaag je deze drempels?

- **Gebruik actieve werkvormen:** combineer leren met beweging.
- **Werk in korte stappen:** verdeel opdrachten in kleine deeltaken.
- **Voorzie visuele ondersteuning:** denk aan stappenplannen, pictogrammen of voorbeelden.

- **Beloon gewenst gedrag:** focus op wat goed loopt.
- **Vermijd ze aan te spreken op hun stereotypisch gedrag:** ‘zit nu eens stil!’ Heb je deze keer goed geluisterd? Let een keer op...
- **Laat hen mee keuzes maken:** verhoog betrokkenheid en motivatie.
- **Voorzie rustmomenten:** laat energie ontladen op vaste momenten.

Organisaties

- Kazou vzw
<https://www.kazou.be/jomba/jomba-home/>
- Activak
<https://www.activak.be/>

Voorbeeldactiviteit

Hier is er nog ruimte voor een inspirerend voorbeeld. Heb je er één en mogen we deze gebruiken? Contacteer siham.habichi@arteveldhs.be of jessica.benner@odisee.be.